

Sygn. akt I UK 446/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z odwołania E. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o ustalenie obowiązku ubezpieczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 czerwca 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 11 września 2013 r.

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 6 lipca 2012 r. stwierdził, że E. C. (wnioskodawczyni) nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu od 1 marca 2012 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, gdyż jest osobą uprawnioną do renty rodzinnej.

Sąd Okręgowy w B. – Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 14 listopada 2012 r., ... 1254/12, oddalił odwołanie wnioskodawczynie od powyższej decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił, że E. C. rozpoczęła 1 marca 2012 r. prowadzenie działalności gospodarczej. Jednocześnie w okresie od 5 marca 2011 r. do 30 września 2012 r. była uprawniona do renty rodzinnej. Okoliczności te były bezsporne.

Sąd Okręgowy przypomniał, że według art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm., powoływanej dalej jako „ustawa”) obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Jak stanowi art. 9 ust. 5 tej ustawy osoby, o których mowa w art. 6, niewymienione w art. 9 ust. 4 i 4c, mające ustalone prawo do emerytury lub renty, podlegają dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym. Zgodnie natomiast z art. 9 ust. 4c ustawy osoby prowadzące pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji analiza przytoczonych przepisów prowadzi do wniosku, że jedynie osoby prowadzące działalność gospodarczą i mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu (art. 9 ust. 4c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Do wnioskodawczynie, jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą oraz uprawnionej do renty rodzinnej, znajduje zastosowanie art. 9 ust. 5 ustawy, zgodnie z którym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności podlega ona ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym dobrowolnie, nie zaś obowiązkowo.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła E. C., zaskarżając go w całości. Zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: (-) art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że pozarolnicza działalność gospodarcza i pobieranie renty rodzinnej stanowi zbieg tytułów ubezpieczenia; (-) art. 9 ust. 5 oraz art. 12 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, mająca przyznane prawo do renty rodzinnej, nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu.

Wnioskodawczyni wniosła o przedstawienie Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego: czy osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, mająca ustalone prawo do renty rodzinnej, podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Skarżąca wniosła ponadto o zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, że od 1 marca 2012 r. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sąd Apelacyjny w /.../ – Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 11 września 2013 r., ... 251/13, oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że stan faktyczny był bezsporny. E. C. od 1 marca 2012 r. rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej. W okresie od 5 marca 2011 r. do 30 września 2012 r. była uprawniona do renty rodzinnej. Kwestią sporną pozostawała interpretacja art. 9 ust. 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w art. 9 ust. 4, 4a, oraz 4b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ustawodawca enumeratywnie wymienił, które osoby mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. W art. 9 ust. 4 i 4b ustawy ustawodawca przyjął zasadę obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego osób mających ustalone prawo do renty lub emerytury, które równolegle są pracownikami, członkami rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych lub funkcjonariuszami Służby Celnej albo wykonują cywilnoprawne

umowy o świadczenie usług, jeżeli umowy te zostały przez nie zawarte z pracodawcą, z którym pozostają równocześnie w stosunku pracy. Kolejną grupę podlegających obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym stanowią osoby mające ustalone prawo do emerytury lub renty, które wykonują cywilnoprawne umowy o świadczenie usług i równocześnie nie pozostają w stosunku pracy (art. 9 ust. 4a ustawy). W powyższych przepisach nie uwzględniono osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, do kręgu których należy wnioskodawczynie.

Na podstawie art. 2 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1412) do ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dodano art. 9 ust. 4c, który zaczął obowiązywać od 1 lipca 2007 r. Stosownie do tego przepisu, osoby prowadzące pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury. Zarówno z dosłownego brzmienia powyższego przepisu, jak i stanowiska doktryny wynika, że unormowanie to ma charakter szczególny, zatem wymaga wykładni ścisłej. Przepis ten dotyczy wyłącznie osób mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc renty z systemu powszechnego (które jednocześnie prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą). Nie zostały nim objęte osoby otrzymujące renty na podstawie przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, renty rolnicze, renty socjalne i renty rodzinne. Tym samym nie znajduje on zastosowania do sytuacji E. C.

Do wnioskodawczynie znajduje zastosowanie art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym osoby, o których mowa w art. 6 ustawy, niewymienione w ust. 4 i 4c, mające ustalone prawo do emerytury lub renty, podlegają dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym. Wnioskodawczynie – jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą i mająca prawo do renty rodzinnej – podlega z tytułu prowadzonej działalności ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu i rentowym dobrowolnie, nie zaś obowiązkowo.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł w imieniu wnioskodawczyni jej pełnomocnik, zaskarżając to orzeczenie w całości.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego: (-) art. 9 ust. 5 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że E. C., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą i pobierająca rentę rodzinną na podstawie art. 65 i nast. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podlega dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, tymczasem powołany przepis nie ma zastosowania do przedsiębiorców pobierających rentę rodzinną, zastosowanie do niej powinny zaś mieć art. 6 ust. 1 pkt 5 oraz art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, na podstawie których E. C., jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczej, podlega od 1 marca 2012 r. obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu; (-) art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez ich niezastosowanie, mimo powinności stwierdzenia, że ubezpieczona E. C. od 1 marca 2012 r. podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Konieczność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła tym, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne: czy osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, mająca ustalone prawo do renty rodzinnej, o której mowa w art. 65 i nast. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, czy też osoba taka podlega dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W ocenie pełnomocnika skarżącej przedmiotowa sprawa ma charakter precedensowy, zaś przedstawione zagadnienie prawne nie zostało dotychczas wyjaśnione i rozwiązane w orzecznictwie.

Pełnomocnik skarżącej nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą i mająca ustalone prawo do renty rodzinnej, z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej podlega ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu i rentowym dobrowolnie, nie zaś obowiązkowo. Osoby, o których mowa w art. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, niewymienione w art. 9 ust. 4 i 4c ustawy, mające ustalone prawo do emerytury lub renty, podlegają dobrowolnie ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu (art. 9 ust. 5 ustawy). W ocenie skarżącej nie można zaakceptować wykładni, że powołana norma prawna odwołuje się do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą (przedsiębiorców), ani tym bardziej, że pobieranie renty rodzinnej przez przedsiębiorcę zwalnia go z obowiązku obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zasadą jest, że osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej prowadzą pozarolniczą działalność, podlegają, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Zasada ta nie doznaje modyfikacji z uwagi na treść art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co wynika z wyłączenia przedsiębiorców, na zasadzie odesłania do ustępu 4c, spod jego hipotezy. Nie chodzi przy tym o wyłączenie tylko przedsiębiorców pobierających rentę z tytułu niezdolności do pracy, ale o wyłączenie spod obowiązywania art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wszystkich przedsiębiorców. Do takiego wniosku prowadzi analiza art. 9 ust. 4c ustawy, który, w ocenie skarżącej, jest jedyną normą ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych traktującą o zbiegu ubezpieczenia z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej i prawa do renty. Przyjęcie, że zakresem art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych objęci byłiby przedsiębiorcy pobierający inną rentę niż z tytułu niezdolności do pracy, prowadziłoby do wniosku, że art. 9 ust. 4c jest jedynie ustawowym *superfluum*, co jest sprzeczne z dyrektywą racjonalnego ustawodawcy. W przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą jedynie renta z tytułu niezdolności do pracy jest prawnie relewantna na gruncie systemu ubezpieczeń społecznych. Pobieranie przez przedsiębiorcę renty rodzinnej, o której mowa w ustawie o emeryturach i rentach z

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, pozostaje irrelewantne wobec podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu. Przemawia za tym również wykładnia celowościowa, funkcjonalna i systemowa powołanych przepisów. Przedmiotem ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest przede wszystkim określenie zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 tej ustawy). W art. 6 ustawy określono formy aktywności społeczno-zawodowej, które co do zasady rodzą obowiązek ubezpieczenia społecznego (tytuły ubezpieczenia). Z kolei celem art. 9 ustawy jest uregulowanie tzw. zbiegu tytułów ubezpieczenia, z których każdy samodzielnie rodzi obowiązek ubezpieczenia, oraz tytułu ubezpieczenia i innych praw ubezpieczonego. Renta rodzinna nie jest ani tytułem ubezpieczenia, ani nie powoduje uznania świadczeniobiorcy renty rodzinnej za osobę ubezpieczoną na gruncie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie sposób przyjąć, że przyznanie (lub odmowa przyznania) renty rodzinnej mogłoby w jakikolwiek sposób wpłynąć (pozytywnie lub negatywnie) na prawa lub obowiązki ubezpieczonego wynikające z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Funkcja, jaką ma pełnić art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, wyraża się chęcią stworzenia ubezpieczonemu pobierającemu emeryturę lub rentę dodatkowej możliwości powiększenia stanu własnego konta ubezpieczeniowego. Wołą ustawodawcy nie było wprowadzenie rozwiązania, którego skutkiem byłoby pozbawienie ubezpieczonego środków do życia w okresie, w którym, z uwagi na chorobę lub macierzyństwo, nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie, a do tego sprowadza się wykładnia art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zaproponowana przez Sąd Apelacyjny.

Zdaniem pełnomocnika skarżącej każdy obywatel RP, również przedsiębiorca pobierający rentę rodzinną, powinien mieć stworzoną możliwość objęcia ubezpieczeniem społecznym, gwarantującym świadczenia na wypadek choroby i macierzyństwa – co stanowi realizację zasady prawa do zabezpieczenia społecznego, o której mowa w art. 62 ust. 1 Konstytucji RP. Skoro zatem ubezpieczeniem chorobowym, w świetle art. 11 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, objęte mogą być wyłącznie osoby podlegające obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, przyjęcie takiej wykładni poszczególnych przepisów ustawy, która wyłącza przedsiębiorców pobierających

rentę rodzinną spod obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego, będzie nie tylko niezgodne z umiejscowieniem tych przepisów w systemie prawa, lecz także sprzeczne z Konstytucją RP. Nie jest dopuszczalne rozciągnięcie dyspozycji art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych na przedsiębiorców pobierających rentę rodzinną, ponieważ mogłoby to prowadzić do sytuacji, w której część tych osób, po urodzeniu dziecka i ukończeniu nauki w okresie macierzyństwa, mogłaby zostać pozostawiona bez jakiegokolwiek zabezpieczenia społecznego i środków utrzymania. Osoby rozpoczynające prowadzenie działalności gospodarczej nie powinny rezygnować z pobierania renty rodzinnej – o ile mają do niej prawo – jeśli renta rodzinna nie zaspakaja ich usprawiedliwionych potrzeb, a przepis prawa nie zakazuje jej pobierania (co stanowi urzeczywistnienie zasady sprawiedliwości społecznej, o której mowa w art. 2 Konstytucji RP). Zdaniem pełnomocnika skarżącej, na pytanie: czy osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, mająca ustalone prawo do renty rodzinnej, o której mowa w art. 65 i nast. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, należy odpowiedzieć twierdząco.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi. Wnioskodawczynie podjęła od 1 marca 2012 r. pozarolniczą działalność gospodarczą i gdyby nie wyłączenia wynikające z art. 9 ustawy (do którego art. 6 wyraźnie odsyła), powinna podlegać z tego tytułu obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, co stwarzałoby jej możliwość objęcia także dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym (na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy) – na jej wniosek – i uzyskania świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, w

tym w szczególności świadczeń związanych z urodzeniem dziecka i macierzyństwem (dnia 10 maja 2012 r. wnioskodawczyni urodziła dziecko).

Jednocześnie wnioskodawczyni w okresie od 5 marca 2011 r. do 30 września 2012 r. była uprawniona do renty rodzinnej. To oznacza, że jej sytuacja prawna – z punktu widzenia podlegania ubezpieczeniom społecznym – musi być rozważona w kontekście art. 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który reguluje m.in. zbieg prawa do renty oraz obowiązkowego tytułu ubezpieczenia emerytalnego i rentowego.

Według art. 9 ust. 5 ustawy, osoby, o których mowa w art. 6, niewymienione w ust. 4 i 4c mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Ponieważ art. 9 ust. 5 ustawy dotyczy osób „niewymienionych” w art. 9 ust. 4 i 4c, konieczne jest ustalenie, jaki krąg podmiotów obejmuje ten przepis i czy wnioskodawczyni mieści się wśród osób, które podlegają jedynie dobrowolnemu, a nie obowiązkowemu, ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu. Według art. 9 ust. 4 ustawy, osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3 i 18a, mające ustalone prawo do emerytury lub renty, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Z kolei według art. 9 ust. 4c ustawy, osoby prowadzące pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury.

Wnioskodawczyni nie jest objęta ani ust. 4, ani ust. 4c art. 9 ustawy – nie dotyczy jej ust. 4, ponieważ podlega ubezpieczeniu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej (art. 6 ust. 1 pkt 5), czyli z innego tytułu niż enumeratywnie wymienione w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3 i 18a ustawy. Jednocześnie nie dotyczy jej ust. 4c, ponieważ ma ustalone prawo do renty rodzinnej, a nie do renty z tytułu niezdolności do pracy. Wnioskodawczyni nie podlega zatem obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie art. 9 ust. 4 albo ust. 4c ustawy, jej sytuacja prawna w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym jest jednoznacznie uregulowana w art. 9 ust. 5 ustawy.

W okresie objętym skarżoną decyzją organu rentowego (od 1 marca do 30 września 2012 r.) wnioskodawczyni miała ustalone prawo do renty rodzinnej. Tej

okoliczności nie kwestionuje się w skardze kasacyjnej, należy ją uznać za bezspornie ustaloną w sposób wiążący w postępowaniu kasacyjnym. W tym okresie skarżąca podlegała jedynie dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jednocześnie nie podlegała obowiązkowo tym ubezpieczeniom, co jednoznacznie wynika z art. 9 ust. 5 ustawy. Obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej wnioskodawczyni mogła podlegać dopiero od chwili, gdy ustało jej prawo do renty rodzinnej. Ustanie prawa do renty rodzinnej sprawia, że od tej chwili osoby ubezpieczonej nie obejmuje już regulacja art. 9 ust. 5 ustawy, stanowiąca wyjątek od zasady określonej w art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy.

Nie ma argumentów przemawiających za tezą skarżącej, że art. 9 ust. 5 dotyczy tylko prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, nie dotyczy natomiast prawa do renty rodzinnej. Takiego rozróżnienia w tym przepisie nie sposób się doszukać. Oznacza to, że dotyczy on osób mających ustalone prawo do jakiegokolwiek renty (w tym renty rodzinnej), a nie tylko do renty z tytułu niezdolności do pracy. Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie zawiera definicji pojęć: emerytura, renta, emeryt, rencista (por. art. 4 tej ustawy). Stanowi jedynie (w art. 4 pkt 1), że użyte w tej ustawie określenie „ubezpieczeni” oznacza osoby fizyczne podlegające chociaż jednemu z ubezpieczeń społecznych, o których mowa w art. 1, czyli na przykład ubezpieczeniu emerytalnemu lub ubezpieczeniom rentowym. Definicji pojęcia osoby mającej ustalone prawo do renty należy zatem poszukiwać w ustawach regulujących ubezpieczenie emerytalne oraz ubezpieczenia rentowe. W ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych można znaleźć definicję pojęć renta oraz rencista (art. 4 pkt 10 i 11 tej ustawy). Renta oznacza rentę z tytułu niezdolności do pracy i rentę rodzinną. Rencista oznacza osobę mającą ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy lub do renty rodzinnej. Jeżeli więc w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych wspomina się o osobie mającej ustalone prawo do renty bez wyraźnego zaznaczenia, że chodzi o rentę z tytułu niezdolności do pracy, oznacza to, że chodzi o każdą rentę, także rentę rodzinną. Do takich wniosków prowadzi wykładnia systemowa.

Powyższe rozważania pozwalają na stwierdzenie, że na kształt obowiązku ubezpieczenia emerytalnego i rentowego wpływa posiadanie przez

ubezpieczonego uprawnień emerytalnych lub rentowych. Chodzi przy tym o posiadanie ustalonego prawa do emerytury lub renty, a nie jedynie o spełnianie warunków do nabycia prawa do emerytury lub renty (wyrok Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2007 r., I UK 323/06, OSNP 2008 nr 9-10, poz. 145). Przepisy art. 9 ust. 4-6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych dotyczą osób, które mają ustalone prawo do emerytury lub renty, a więc bez znaczenia jest faktyczne pobieranie jednego z tych świadczeń. W wyroku z 17 października 2006 r., II UK 67/06 (LEX nr 585797), Sąd Najwyższy przyjął, że decyzja uprawnionego organu rentowego ustalająca prawo do emerytury, rodzi brak podstaw do objęcia w okresie jej obowiązywania obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym, rentowymi i wypadkowym w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą (art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Pogląd ten można odnieść do ustalenia prawa do renty, z wyłączeniem renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 9 ust. 4c ustawy).

W odniesieniu do art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w doktrynie podkreśla się, że osoby posiadające status emeryta lub rencisty (z wyjątkami przewidzianymi w ust. 4 i 4c) nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego i rentowego z tytułów wymienionych w art. 6 ustawy, natomiast na mocy ogólnej normy kompetencyjnej zawartej w art. 9 ust. 5 mogą przystąpić do ubezpieczenia społecznego (emerytalnego i rentowego) na swój wniosek (dobrowolnie). Od 1 stycznia 2007 r. nastąpiło w stosunku do tych osób rozszerzenie obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego na osoby pobierające renty z tytułu niezdolności do pracy i prowadzące jednocześnie działalność gospodarczą (do czasu ustalenia na ich rzecz prawa do emerytury – art. 9 ust. 4c ustawy). Jest to unormowanie szczególne, wymagające wykładni ścisłej. Obowiązek ubezpieczenia i związana z nim konieczność opłacania składek dotyczy zatem tylko tych osób, które uzyskały prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z systemu powszechnego, z wyłączeniem rent wynikających z przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych lub policji, ubezpieczenia społecznego rolników, rent rodzinnych (T.Bińczycka-Majewska, *Kumulacja i rozłączność tytułów ubezpieczenia społecznego*, PiZS 2007 nr 1, s. 22).

Zróżnicowanie sytuacji zarobkujących emerytów i rencistów zostało zaskarżone przez Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego jako niezgodne z Konstytucją RP, jednak w wyroku z 4 grudnia 2000 r., K 9/00 (OTK 2000 nr 8, poz. 294) Trybunał stwierdził zgodność regulacji zawartych w art. 9 ust. 4, ust. 4a i ust. 4b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z art. 2 i 32 Konstytucji RP.

Można zgodzić się z tezą skarżącej, że domniemaną wolą ustawodawcy nie było wprowadzenie rozwiązania, którego skutkiem byłoby pozbawienie ubezpieczonego środków do życia w okresie, w którym, z uwagi na chorobę lub macierzyństwo, nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie. Podobnie można zgodzić się z tezą skarżącej, że każdy obywatel RP, również przedsiębiorca, powinien mieć stworzoną możliwość objęcia ubezpieczeniem społecznym, gwarantującym świadczenia na wypadek choroby i macierzyństwa – co stanowi realizację zasady prawa do zabezpieczenia społecznego, o której mowa w art. 62 ust. 1 Konstytucji RP. Rezygnacja skarżącej z pobierania renty rodzinnej pozwoliłaby jej na podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy), co oznaczałoby jednocześnie objęcie dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym, ponieważ według art. 11 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ubezpieczeniem chorobowym mogą być objęte wyłącznie osoby podlegające obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Istniało zatem rozwiązanie – zgodne z obowiązującymi przepisami prawa ubezpieczeń społecznych – które gwarantowałoby wnioskodawczyni objęcie jej ubezpieczeniem chorobowym, istotnym z punktu widzenia macierzyństwa. Obowiązujące przepisy wyłączają przedsiębiorców pobierających rentę rodzinną spod obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego, jednak ocena, czy rozwiązanie to jest sprzeczne z Konstytucją RP, należy do Trybunału Konstytucyjnego. Treść art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie budzi wątpliwości interpretacyjnych – regulacja ta obejmuje także przedsiębiorców pobierających rentę rodzinną. Osiągnięcie celu, który chciała osiągnąć wnioskodawczyni (przede wszystkim uzyskanie zasiłku macierzyńskiego), było możliwe przy rezygnacji z renty rodzinnej. Z chwilą ustania prawa do renty rodzinnej przestało działać ograniczenie z art. 9 ust. 5 ustawy i

wnioskodawczynie podlegała z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Przepisy ubezpieczeń społecznych są tak skonstruowane, że – wbrew odmiennemu pogładowi skarżącej – oczekują od osoby rozpoczynającej prowadzenie działalności gospodarczej rezygnacji z pobierania renty rodzinnej w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia chorobowego (w tym świadczeń z tytułu urodzenia dziecka).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.